

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

8. De Interpretatione naturæ Sententiæ 12.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

FRANCISCI BACONI
APHORISMI ET CONSILIA,De
AUXILIIS MENTISEt
ACCENSIONE LUMINIS
NATURALIS.

HOMO Naturæ minister & Interpres, tantum facit & intelligit, quantum de ordine naturæ opere vel mente observaverit; nec amplius novit aut potest.

Manus hominis nuda, quantumvis robusta & constans, ad opera pauca & facile sequentia sufficit: Eadem ope Instrumentorum, multa & reluctantia vincit. Similis est & Mentis ratio.

Instrumenta manus, motum aut cient, aut regunt: & Instrumenta mentis, Intellectui aut suggerunt, aut cavent.

Super datam materiæ basim naturam quamvis imponere, intra Terminos possibiles, Intentio est humana: potentia. Similiter dat effectus in quovis subiecto causas nosse, Intentio est humanæ scientiæ: quæ Intentiones in idem coincidunt. Nam quod in Contemplatione instar causæ est, in Operatione instar Medii est.

Qui causam alicujus Naturæ, veluti Albedinis, aut Caloris in certis tantum subiectis novit: ejus scientia imperfecta est. Et qui Effectum super certam tantum materiam, ex iis quæ sunt susceptibiles, inducere potest; Ejus potentia pariter est imperfecta.

Qui causas Naturæ alicujus in aliquibus subiectis tantum novit: is Efficientem aut Materiata[m] causam novit, quæ causæ fluxæ sunt & nihil aliud quam vehicula, & causæ formam deferentes. Qui autem unitatem naturæ in materiis dissimilibus comprehendit, is formas rerum novit.

Qui Efficientes & Materiatas causas novit, is jam pridem inventa componit aut dividit, aut transfert aut producit; Etiam ad nova Inventa in materia aliquatenus simili & præparata pertingit; Terminos rerum altius fixos, non movet.

Qui formas novit, is quæ adhuc facta non sunt, qualia nec naturæ vicissitudines, nec experimentales industria unquam in actum produxissent, neque cogitationem humanam subitura fuissent, detegit & educit.

Eadem est veritatis & potestatis via & perfectio; hæc ipsa ut formæ rerum inveniatur: Ex quarum notitia sequitur contemplatio vera & operatio libera.

Formarum Inventio simplex est & unica, quæ procedit per Naturarum exclusionem sive rejectionem. Omnes enim Naturæ, quæ aut data Natura præsentem absunt, aut data Natura absente adsunt, ex forma non sunt; atque post rejectionem aut negationem completam, manet forma & affirmatio. Exempli gratia, si caloris formam inquiras, & aquam calentem invenias, nec lucidam, rejice lumen: si aërem tenuem invenias, nec calidum, rejice tenuitatem. Hoc breve dictu[m] est; sed longo circuitu ad hoc pervenitur.

Prolatio verborum contemplativa aut operativa se non differunt. Cum enim hoc dicis, Lumen non

est ex forma Caloris; idem est ac si dicas: In calore producendo non necesse est, ut etiam lumen producas.

Reliqua non erant perfecta.

Neque hac Numine nostro eunt. Tu, Pater, conversus ad opera, quæ fecerunt manus tuæ, vixisti quod omnia essent bona valde: Homo autem conversus ad opera, quæ fecerunt manus suæ, vidit quod omnia essent bona valde: Homo autem conversus ad opera, quæ fecerunt manus suæ, vidit quod omnia essent vanitas & vexatio spiritus. Itaque si in operibus tuis sudabimus, facies nos gratulationis tuæ, & sabbati tui participes. Supplices rogamus ut hæc Mens nobis constet; atque ut per manus nostras, familia Humana novis Eleemosynis tuis dotetur. Hæc æterno Amore tuo commendamus, per Iesum Nostrum, Christum tuum, nobiscum Deum.

De
INTERPRETATIONE
NATURÆ

SENTENTIÆ XII.

De Conditione Hominis.

I.

HOMO Naturæ minister & Interpres tantum facit aut intelligit, quantum de Naturæ ordine re vel mente observabit, ipse interim Naturæ legibus oblectus.

II. Terminus itaque humanæ potentia ac scientiæ in dotibus quibus ipse præditus est à natura ad movendum & percipiendum tum etiam in statu rerum præsentium. Ultra enim has bases illa instrumenta non proficiunt.

III. Dotes hæc per se tenues & ineptæ, rite tamen & ordine administratæ tantum possunt, ut res à sensu & actu remotissimas iudicio & usui coramstant, majoremque & operum difficultatem & scientiæ obscuritatem superent, quam quis adhuc optare didicerit.

IV. Una veritas, una Interpretatio: Sensus autem obliquus, animus alienus, res importuna, ipsum tamen Interpretationis opus magis declinans quam difficile.

De impedimentis Interpretationis.

V. Quisquis dubitationis impos, & asserendi avidus principia demum statuet probata (ut credit) concessa & manifesta, ad quorum immotam veritatem cætera ut pugnancia vel obsecundantia recipiet vel rejiciet, is res cum verbis, rationem cum insania, Mundum cum fabula commutabit, interpretari non poterit.

VI. Qui omnem rerum distinctionem, quæ in constitutis vulgo speciebus, vel etiam indicis nominibus elucescit, non miscuerit, confuderit, & in massam redegerit, non unitatem Naturæ, non legitimas rerum lineas videbit, non interpretari poterit.

II

VII. Qui

VII. Qui primum & ante alia omnia animi motus humani penitus non exploravit, ibique Scientiæ meatus & errorum sedes accuratissime descriptas non habuerit, is omnia larvata & veluti incantata reperiet, fascinum ni solverit, interpretari non poterit.

VIII. Qui in rerum obviarum & compositarum causis exquirendis veluti flammæ, somnii, febris, versabitur, nec se ad naturas simplices conferet, ad istas primo, quæ populari ratione tales sunt; deinde etiam ad eas, quæ arte ad veriorum simplicitatem reductæ sunt & veluti sublimate, is fortasse, si cætera non peccat, addet inventis quedam non spernenda, & Inventis proxima. Sed nil contra majores rerum secularitates movebit, nec Interpretes dicendus erit.

De Moribus Interpretis.

IX. Qui ad interpretandum accesserit, ita se comparet & componat; sit nec novitatis, nec consuetudinis, vel Antiquitatis sectator, nec contradicendi licentiam, nec autoritatis servitute amplectatur. Non affirmandi sit properus, nec in dubitationem solutus, sed singula gradu quodam probationis insignita provehat. Spes ei laboris, non otii author sit, Res non raritate, difficultate, aut laude, sed veris momentis æstimet. Privata negotia personatus admittret, rerum tamen provifus subvenerans. Errorum in veritates, & veritatum in errores subingressus prudenter advertat, nihil contemnens aut admirans. Naturæ suæ commoditates norit. Naturæ aliorum morem gerat, cum nemo lapidi impingenti succenseat. Uno veluti oculo rerum naturas, altero humanos usus percreet. Verborum mixtam naturam & juveni & nocuamenti in primis participem distincte sciat. Artem Inveniendi cum Invento adolescere statuat. Sit etiam in scientia, quam adeptus est, nec occultanda nec proferenda vanus, sed ingenuus & prudens, tradatque Inventæ non ambitiose, aut maligne, sed modo primum maxime vivaci & vegeto, id est ad injurias temporis munitissimo, & ad scientiam propagandam fortissimo, deinde ad errores pariendo innocentiissimo, & ante omnia, qui sibi legitimum lectorem seponat.

De officio Interpretis.

X. Ita moratus & comparatus Interpretes ad hunc modum procedat. Conditionem hominis reputabit, impedimenta Interpretationis removebit, tum ad opus accinctus Historiam parabit & ordinatas chartarum sequelas, unaque usus, coordinationes, occurrentias & Schedulas instituet. Rerum solitudinem & sui similitudinem representabit. Quis & rerum delectum habebit, quæq; maxime primitivæ sunt vel instantes, id est vel reru aliarum intentione; vel humanis necessitatibus præcipue conducunt, præordinabit. Instantiarum etiam præeminentias observabit, quæ ad operis compendium plurimum possunt. Atque ita instructus reordinationes demum, & chartas novellas ac ipsam Interpretationem facilem jam & sponte sequentem, imò mente fere præreptam mature & feliciter aggredietur & perficiet. Quod ubi fecerit, continuo veros, æternos & simplicissimos Naturæ motus, ex quorum ordinato & calculatissimo progressu infinita hæc tum præsentis, tum omnium ævi varietas emergit, pura & nativa luce videbit & numerabit. Interimque ab initio operis huma-

nis rebus multa & incognita veluti scænus, assidue recipere non omittet. Sed hinc denuo totus in humanos usus rerumque præsentium statum conversus & intentus, omnia diversa via & ad actionem ordinabit & disponet. Naturis secretissimis alias declaratorias, & absentissimis alias superinductorias assignabit. Et deinde tandem veluti altera Natura plerumquitas condet, quarum errores pro monstris sunt, salva etiam tamen sibi Artis prerogativa.

De provifus rerum.

XI. Tu autem spe & studio languidis hæc hauris (*fili*) mirarisque si tanta superfit operum fructuosissimorum & prorfus incognitorum ubertas, ea non antehac, aut jam subito esse inventa, simul etiam, cujusmodi ea sint, nominatim requiris, visq; tibi aut immortalitatem, aut Indolentiam, aut voluptatem transportantem promitti. Verum tu tibi largire (*fili*) spemque ex Scientia aucupare, ut ex ignorantia desperationem cœpisti. An etiam Arte adoptandum est opus? At dubitationi tuæ quoad licet satisfaciam, moremque tibi geram. Quod hæc subito nota sunt, nil mirum (*fili*). Scientia celeris, tempus tardi partus est. Etiam nobilia, quæ ante hæc inventa sunt, non luce prioris cognitionis sensum, sed casu (ut loquuntur) affatim inventa sunt. In Mechanicis autem est quædam rei jam inventæ extensio, sed novæ inventionis nomen non meretur. Non longum (*fili*) sed ambiguum est iter. Quod autem hæc non ante hoc tempus in conspectum se dedisse ajo, An tibi compertum est quantum omni Antiquitati, vel omnibus in regionibus, vel etiam singulis hominibus innotuerit? Sed fere assentior tibi (*fili*) teque altius manu ducam. Non dubitas quin si homines non forent, multa eorum quæ Arte (ut loquuntur) facta sunt, defutura fuissent, ut statuum marmoream, stragulam vestem. Age vero, & homines an non habent & ipsi suos motus quibus obtemperant? Sane (*fili*) magis subtiles, & difficilius à scientia comprehensos, sed æque certos. Profecto, inquires, homines Voluntati parent. Audio, sed hoc nihil est. Qualis causa est Fortuna in Univerfo, talis est Voluntas in homine. Si quid ergo nec sine homine producitur, & jacet etiam extra hominis vias, an non nihilo æquale est? Homo etiam in quædam veluti occurrentia impingit, alia sine præviso & mediis cognitis exequitur. Mediorum tamen Notitiam ex obviis sumit. Quo igitur in numero reponentur ea, quæ nec effectum obvium, nec operationis modum & lucem ex obviis sortiuntur. Talia opera *Epistemiades* vocantur, id est scientiæ filia, quæ non alias in actum veniunt, quam per scientiam & Interpretationem meram, cum nihil obvii contineant. Inter hæc autem & obvia quot gradus numerari putas? Tene (*fili*) & obfigna.

XII. Postremo loco tibi consulo (*fili*) quod factò in primis opus est, hoc est ut mente illuminata & sobria Interpretationem rerum divinarum & naturalium distinguas, neve has ullo modo inter se committi patiare. Satis erratum est in hoc genere. Nihil hic nisi per rerum inter se similitudines addiscitur. Quæ licet dissimillimæ videantur, premunt tamen similitudinem germanam interpreti notam. Deus autem tibi tantum similis est absque

absque tropo. Quare nullam ad eus cognitionem hinc lucis sufficientiam expecta. Da fidei, quæ fidei sunt.

Tradendi Modus legitimus.

Reperio (*sibi*) complures in rerum Scientia quam sibi videntur adepti vel proferenda, vel rursus occultanda ne utiquam è fide sua ac officio gerere. Eodem damno, licet culpa fortasse minore, peccant & illi, qui probe quidem morati, sed minus prudentes sunt, nec artem ac præcepta tenent, quo quæq; modo sint proponenda. Neq; tamen de hac tradendum Scientias sive malignitate sive inficitia querela est instituenda. Sane si rerum pondera docendi imperitia fregissent, non immerito quis indignetur, Rerum vero ineptiis docendi importunitatem vel jure debere existimandū est. Ego autem longe ab his diversus te impertiturus, non ingenii commenta, nec verborum umbras, nec religionem admistam, nec observationes quasdam populatæ, vel experimenta quadam nobilia, in Theoriæ fabulas concinnata; sed revera Naturam cum fretibus suis tibi addicturus & mancipaturus, num videor dignum argumentū præ manibus habere, quod tractandi vel ambitione, vel inficitia, vel vitio quovis polluum? Ita sim (*sibi*) itaq; humani in Universum imperii angustias nunquam satis deploratas ad datos fines proferam (quod mihi ex humanis solum in votis est) ut tibi optima fide, atq; ex altissima mentis meæ providentia, & exploratissimo rerū & animorū statu hæc traditurus sim modo omnium maxime legitimo. Quis tandem (inquies) est modus ille legitimus? Quin tu mitte Artes & ambages, rem exhibe nudam nobis, ut iudicio nostro uti possimus. Atque utinam (*sibi suavisime*) eo loco sint res vestræ, ut hoc fieri pollet. An tu censes, cum omnes omnium Mentium aditus ac meatus obscurissimis Idolis, isque alte hærentibus & iniustus obfessi & obstructi sint, veris rerum & nativis radiis sinceræ & politas areas adesse? Nova est incunda ratio, qua mentibus obductissimis illabi possimus. Ut enim Phreneticorum deliramenta arte & ingenio subvertuntur, vi & contentione efferantur omnino, ita in hac universali infania mos gerendus est. Quid? leviores illæ conditiones, quæ ad legitimum Scientiæ tradendæ modum pertinent, an tibi tam expeditæ & faciles videntur? ut modus innocens sit, id est, nulli profusus errori ansam & occasionem præbeat? ut vim quandam insitam & innatam habeat tum ad fidem conciliandam, tum ad pellendas injurias temporis, adeo ut scientia ita tradita veluti planta vivax & vegeta quotidie serpat & adolescat? ut idoneum & legitimum sibi lectorem seponat, & quasi adoptet? Atq; hæc omnia præstiturum necne, ad tempus futurum provoco.

CAPUT SECUNDUM.

Plane autem non dissimulo (*sibi*) mihi quopiam submovendos esse philosophastros istos poetis ipsis fabulosiores, stupratores Animorum, rerum falsarios, & multo etiam magis horum satellites & parasitos, professoriam illam & meritoriam turbam. Quis carmen præit, ut hoc oblivioni devoteam? quod enim veritati silentium, si isti brutis suis & inarticulatis rationibus obstrepant? verum tunc forsitan fuerit nominatum eos damnare, ne, cum tanta autoritate vigeant, non nominati excepti videantur, neve quis putet cum inter ipsos

tam gravia & internecina exercentur odia, & tanta dimicatione certetur, me ad has larvarum & umbrarum pugnas alteri parti velut subsidio missum. Itaq; ceterum Aristoteles, pessimus sophista, inutili subtilitate attonitus, verborum vile ludibrium. Ausus etiam, tum cum forte Mens humana ad verticē aliquam casu quopiam tamquam secunda tempestate delata acquiesceret, injicere durissimas animis compedes, Artemque quandam infania componere, nosq; verbis addicere? Quin & ex istius sinu educti nobis sunt ac enutriti, vaferissimi illi nugatores, qui cum à perambulatione mundana, ac omni rerum ac Historiæ luce se avertissent, ex hujus maxime præceptorum & positio- num ductili admodum materia, & Angenii inquieta agitatione, numerosissimas Scholarum quisquilias nobis exhibuere. Iste autem horum Dictator tanto illis accusator, quod etiam in Historiæ apertis versatus, subterraneæ alicujus specus opacissima Idola retulit. Atque super ipsam quidem Historiam rerum particularium quasdam veluti operas aranearum extruxit, quas causas videri vult, cum sint nullius profusus roboris vel pretii. Quales etiam nostra ætate multa cum satagētia fabricavit Hieronymus Cardanus, uterque rebus ac sibi discors. Ne vero (*sibi*) cum hanc contra Aristotelem sententiam fero, me cum rebelle ejus quodam neoterico Petro Ramo conspirasse augurere. Nullum mihi commercium cum hoc ignorantia latibulo, perniciosissima literarum tineæ, compendiorum Patre, qui cum Methodi suæ & compendii vinclis res torqueat & premat, res quidem, si qua fuit, elabitur protinus & exilit; Ipse vero aridas & deseriissimas nugas stringit. Atque Aquinas quidem cum Scoto & Sociis etiam in non rebus rerum varietatem effinxit, hic vero etiam in rebus non rerum solitudinem æquavit. Atq; hoc hominis cum sit, humanos tamen usus in ore habet impudens, ut mihi etiam pro Sophistis prævaricari videatur. Verum hos missos faciamus. Citetur jam & Plato, cavillator Urbanus, tumidus Poëta, Theologus mente captus. Tu certe dum rumores nescio quos Philosophicos limares & simul committeres ac Scientiam dissimulando simulares, animosque vagis inductionibus tentares & exsolveres, vel literatorum vel civilium Virorū conviviis sermones, vel etiam sermonibus quotidianis gratiam & amorem subministrare potuisti. Verum cum veritatem humanæ Mentis incolam, veluti indigenam nec aliunde commigrantem mentireris, animosq; nostros ad Historiam & res ipsas nunquam satis applicatos & reductos averteres, ac se subingredi, ac in suis cæcis & confusissimis Idolis voluntate contemplationis nomine doceres, tum demum fraudem capitalem admisti. Deinde etiam tu scelerare haud minore stultitiæ apotheosin introduxisti, & vilissimas cogitationes religione munire ausus es. Nam levius malum est, quod Philologorum patrens extitisti, ac tuo ductu & auspiciis plurimi ingenii fama & cognitionis rerum populari & molli jucunditate capti & contenti severiorem veri per- vestigationem corruperunt. Inter quos fuere Marcus Cicero & Annæus Seneca, & Plutarchus Charoneus & complures alii ne utiquam his pares. Nunc ad Medicos pergamus. Video Galenum, vitum angustissimi animi, desertorem experientie, & vanissimum causatorem. Tunc Galene is es, qui

Medicorum inscientiam & desidiam etiam infamiae eximis, & in tuto collocas, Artis ac officii eorum finitor ignavissimus? qui tot morbos insanabiles statuendo, tot aegrotorum capita proscribis, horumque spem, illorum industriam praecidis? o Canicula! o pestis! Tu mistionis commentum Naturae prerogativam; Tu inter calores aetri & ignis seditionem avidè arripiens & ostentans, ubique humanam potestatem malitiose in ordinem redigis, & ignorantiam desperatione in aeternum munire cupis. Do indignitati tuae ne te amplius morer. Abducas etiam tecum licet socios tuos & foederatos Atabes dispensatoriorum conditores, qui pari cum ceteris in Theoriis amenità copiosius quidem è supinissimis conjecturis Medicinarum vulgarium pollicita magis quam auxilia composuere. Nec non cape comites perfunctoriam Neotericorum turbam. Heus nomenclator suggerere. Atqui respondet, ne dignos esse quorum nomina teneat. Sane ut inter hujuscemodiniugatores gradus quosdam agnosco pessimum & absurdissimum genus eorum, qui Methodo & acrobologia universam artem comprehendunt, quibus vulgo ob elocutionem & ordinem applauditur, qualis est *Fernelius*. Minus incommodi sunt, qui majorem observationum & experimentorum varietatem & proprietatem ostendunt, licet stultissimis causationibus dilutam & immeritam, ut *Arnoldus de Villa Nova*, & alii id genus. Intueor ab altera parte cohortem chymistarum, inter quos se ante alios jactat *Paracelsus*, qui audacia meruit ut separatim coërceatur. Atque superiores illi, quos modo perstrinximus, mendacia, tu Monstra. Quae tu novis Bacchi oracula in Meteoricis fundis æmule *Epicuri*? Ille tamen in hac parte tamquam indormiscens & aliud agens opiniones veluti sorti committit. Tu omni sorte stultior in absurdissimi cuiusque mendacii verba jurare paratus es. Verum alia tua videamus. Quas tu fructuum elementorum tuorum inter se imitationes? quas correspondentias? quae parallela somnias, Idolorum conjugator fanaticae? Nam hominem scilicet pantomimum effecisti. Quam praeclearae autem sunt interpunctiones illae, quibus Naturae unitatem lacerasti, species nimirum tuae? Quare facilius Galenum ferro elementa sua ponderantem, quam te somnia tua ornantem. Illum enim occultae rerum proprietates, te communes & promiscuae qualitates exagitant. Nos interim miseros qui inter tam odiosas ineptias degimus. Principiorum autem Triadem, commentum haud ita prorsus inutile & rebus aliqua ex parte finitimum, quam importune inculcat homo imposturae peritissimus? Audi adhuc crimina graviora. Tu divina Naturalibus, sacris profana, fabulis haereses miscendo veritatem (sacrilege impostor) tum humanam, tum religiosam polluisti. Tu lumen Naturae (cujus sanctissimum nomen toties impuro ore usurpas) non abscondisti, ut *Sophista*, sed extinxisti. Illi Experientiae desertores, Tu proditor. Tu evidentiam rerum crudam & personatam contemplationi ex praescripto subjiciens, & substantiarum Proteos pro motuum calculis, quaerens, Scientiae fontes contempere, & humanam Mentem exuere conatus es; & ambages & tædia Experimentorum, quibus *Sophista* adversi, Empirici impares sunt, novis & adscititiis, auxilii, tantum abest ut Experientiae

repræsentativam secutus sis, aut noveris. Nec non Magorum hiatus ubique pro viribus amplificasti, importunissimas cogitationes spe, spem promissis premens, imposturae tum artifex, tum opus. Invideo tibi (*Paracelse*) è sectatoribus tuis unum *Petrum Severinum*, virum non dignum, qui istis ineptiis immoriatur. Tu certe *Paracelse* ei plurimum debes, quod ea quae tu (*Asinorum adoptivae*) rudere consueveras, cantu quodam & modulatione, & gratissimo vocum discrimine jucunda & harmonica effecit, & mendaciorum odia in fabellae oblectamenta traduxit. Tibi vero, *Severine*, veniã do, si *Sophistarum* doctrinam, non solum operum effactam, verum desperationem ex professo captantem, pertæsus alia rebus nostris labentibus firmamenta quaesivisti. Cumque *Paracellica* ista se obtulissent & ostentationum praconis, & obscuritatis subterfugis, & religionis affinitatibus, & alio fuce commendata, te in hoc non rerum fontes, sed spei hiatus jactu quodam indignationis dedisti. Rite & ordine feceris, si ab ingenii placitis ad Naturae scita te transtuleris, tibi non modo *Artem brevem*, sed & *vitam longam* porrectura. Jam ceteros *Chymistas* sententiã in *Paracelsum* latã defixos cerno obstupescere. Agnoscunt profecto decreta sua, quae iste magis promulgavit, quam posuit, ac arrogantiã pro cautelis (haud plane ex antiqua disciplina) communivit. Ubi sane magna mentiendi reciprocatione inter se conciliati largas ubique spes ostentant, & per Experientiae quae jam devia vagi, in quaedam utilia calu, non ductu, quandoque impinguntur. In Theoriis vero iisdem ab arte sua (utpote fornacis discipuli) non recesserunt. Verum & delicatus ille adolescentulus cum scalmum in littore reperisset, navem adificare concupivit: Ita carbonarii isti ex pauculis distillationum experimentis Philosophiam condere aggressi sunt, ubique istis separationum & liberationum absentissimis Idolis obnoxiam. Nec hos tamen uno ordine omnes habeo: siquidem utile genus eorum est. qui de Theoriis non admodum solliciti, Mechanicis quaedam subtilitate rerum inventarum extensionesprehendunt; qualis est *Bacon*. Sceleratium & sacrum eorum, qui undique Theoriis suis plausus conquirunt, ambientibus etiam & pro iis supplicantibus Religione, spe, & impostura. Talis est *Isaac Hollandus*, & turbæ *Chymistarum* pars longe maxima. Age citetur jam *Hippocrates*, Antiquitatis creatura & annorum venditor. In cujus Viti auctoritatem cum *Galenus* & *Paracelsus* magno uterque studio, velut in umbram *Asini*, se recipere contendat, quis non cachinnum tollat. Atque iste homo certe in Experientia obtutu perpetuo haerere videtur, verum oculis non natantibus & acquirentibus, sed stupidis & resolutis. Deinde à stupore visu parum recollecto Idola quaedam non immania quidem illa Theoriarum, sed elegantiora ista, quae imperficiem Historiae circumstant, excipit, quibus haustus tumens & semisophista, & brevitatis (de illius aetatis more) rectus oracula demum (ut his placet) pandit, quorum si se interpretes haberi ambiunt, cum revera nihil aliud agat, quam aut *sophistica* quaedam per abruptas & suspensas sententias tradens redargutioni subducatur, aut rusticorum observationes supercilio donet.

Atque

Atque ad hujus quidem Viri instituta, non tam improba quam inutilia proxime (ut etiam vulgo creditur) accedit *Cornelius Celsus*, sed intentior sophista, & Historiæ modificatæ magis obstrictus, idem moralem moderationem Scientiæ progressibus aspergens, & errorum extrema amputans, non prima evellens. Atque de istis verissima quidem hæc sunt. Nunc autem sciscitantem te audio (*fili*) an non forte deteriora, ut sit, voluere? Præsertim cum status scientiæ sit semper fere Democraticus? An non tempus veluti flumen levita & inflata ad nos devexit, solida & gravia demersit? Quid veteres illi veritatis inquitores *Heracilius*, *Democritus*, *Pythagoras*, *Anaxagoras*, *Empedocles* & alii, alieni non propriis scriptis noti? Quid denique de silentio & secretis Antiquitatis status. Ego (*fili*) ut tibi (ex more meo, id est usu tuo) respondeam, Antiquitatis fragmentum unum aut alterum (Inventorum dico non librorum) agnosco: idque ipsum tamen magis ut diligentæ & ingenuitatis specimen, quam scientiæ authoris. De iis vero rebus, quæ cum vestigiis suis aufugere, si innuerem laboriosa esse ista conjecturarum aucupia, nec consentaneum me utilitates in posterum humano generi patantem ad Antiquitatis philologiam retrogrederi, lat scio pro modestia tua acquiesceres. Verum tamen ut perspicere possis, quam res præsentibus bifrontes vates sint, atque & verituras & præteritas coram fiant, decrevi utriusque temporis tabulis (quæ non tantum scientiæ decursus & fluxus, sed & alios rerum provifus complectantur) tibi gratificari. Neque tu hoc quale sit (antequam videas) augurere. Non enim cadit in te vera hujusce rei Anticipatio. Nec si minus ad manus tuas veniat, requiras. Gratificor enim (inquam) quibusdam vestrum hac in re (*fili*) & delicatioribus spiritus concilio. Omnino Scientia ex Naturæ lumine petenda, non ex Antiquitatis obscuritate petenda est. Nec refert quid factum fuerit, illud videndum quid fieri possit. An tu si regnum tibi armis & victori bello subjugatum traderetur, quæstiones necereres utrum Majores tui illud tenuerint nec ne, & Genealogiarum rumores sollicitares? Atque hæc de Antiquitatis penetralibus dicta sunt. De istis vero Secretarum ducibus, quæ nominali, & compluribus aliis id genus, facilis sententia est. Errori varietas, veritati unitas competit. Ac nisi temporum politia & provifus ejusmodi ingeniorum peregrinationibus ad versiores extitissent, multa etiam alia Errorum Ora fuissent peragrata. Imensum enim pelagus veritatis Insulam circumluit, & supersunt adhuc novæ ventorum Idolorum injuriæ & disjectiones. Quin etiam nudius tertius *Bernardinus Telesius* scenam conscendit, & fabulam novam egit, nec plausu celebrem, nec argumentum elegantem. At non vides (*fili*) tum Eccentricorum & Epicyclorum ingeniatores, tum terræ Aurigas, æqua & ancipiti Phænomenorum advocacione gaudere? Proflus ita & in universaliibus Theoriis fit. Nam veluti si quis lingua tantum vernacula uti sciens (adverte *fili*, nam simile est admodum) Scripturam ignoti sermonis capiat, ubi paucula quædam verba sparsim observans suæ linguæ vocabulis sono & literis finitima, illa quidem statim ac fidenter ejusdem esse significationis ponit (licet ab ea sæpius longissime recedat) postea ex iis invicem collatis reliquam orationis sensum

multo ingenii labore, sed & multa libertate, divinat. Omnino tales & isti Naturæ Interpretes inveniuntur. Nam Idola quisque sua (non jam scenæ dico, sed præcipue fori & specus) veluti linguas vernaculas diversas, ad Historiam afferentes, confestim quæ simile aliquid sonant, arripiunt, cætera ex horum symmetria interpretantur. Atque jam tempus est (*fili*) ut nos recipiamus & expiemus, utpote qui tam profana & polluta (licet importandi animo) atrectaverimus. Ego vero adversus istos omnes minora quam pro ipsorum fontissimo reatu dixi. Tu tamen fortasse minus istam redargutionem intelligis. Nam pro certo habeas (*fili*) sententias istas, quas adversus istos tuli, nihil minus esse quam contumeliam. Ego enim non ut *Vellejus* apud *Cicronem*, declamator & philologus opiniones cursim perstringens, & magis ab jiciens quam frangens, velut *Agrippa*, Neotericus homo, in istiusmodi sermone ne nominandus quidem, sed trivialis scurra, & singula distorquens & lusui propinans (me miserum, qui hominum defectu cum brutis me conferre necesse habeam!) ita me gessi. Verum sub maledicti velo miras accusationum animas, & singulari artificio in singula fere verba contractas & reductas & exquisitissima oculi acie in ipsa criminum ulcera directas & vibratas postmodum respiciens videbis. Atque cum isti criminibus & reatu valde inter se mixti & implicati forent, tamen singulos indicis maxime propriis, iisdem autem capitalibus, reos feci. Mens enim humana (*fili*) rerum incurfibus & observationibus turgida varias admodum errorum species molitur & educit. Aristoteles vero velut unius est speciei planta procerior, sic & Plato & alii deinceps. At confutationes particulares requiris. Næ illud peccatum fuerit largiter in humani generis fortunam auream pignus imperii, si ego ad umbratum fugacissimarum infecutionem deflecterem. Unum (*fili*) in medio ponendum est veritatis lumen clarum & radiosum, quod omnia collultret, & errores universos momento dispellat. Non infirmi quidam & pallidi lychni ad singulos errorum & mendaciorum angulos & sinus circumferendi sunt. Quare quod petebas detestare (*fili*) nam profanum est valde, subinde vero interrogantem te audio. Num quæ isti universi asseruerunt, omnia proflus vana & falsa fuere? Atqui (*fili*) infelicitatem jam narras, eamque prodigiosam, non ignorantiam. Nemo enim non quandoque in aliquod verum impingitur. *Heracitum*, cum Scientiam ab hominibus in mundis privatis, non in mundo communi quæsitam diceret, bene in philosophiæ inuito litasse video. *Democritum*, cum Naturæ imensam varietatem & infinitam successione tribuens, se è regione sifteret cæterorum fere Philosophorum, *secularitibus* deditissimorum, & mancipiorum consuetudinibus, & hac oppositione utrumque mendacium in se collidendo perderet, & veritati inter extrema viam quandam aperiret, non infelicitate philosophatum esse reputo. *Pythagore* numeros etiam boni ominis loco pono. *Dindamum* Indum quod morem *Antiphysin* dixerit, laudo. Quin & *Epicurum* adversus causarum (ut loquuntur) per intentiones & fines explicationem disputantem licet pueriliter & Philologicæ, tamen non invitus audio. Etiam *Pyrrhonem* & *Academicos* vacillantes, & è lentre loquentes, & erga

Idola se gerentes veluti amatores quosdam morosos (qui Amalios suos semper probris afficiunt, nunquam deserunt) animi & hilaritatis gratia adhibeo. Nec immerito. Ceteros enim Idola prorsum agunt, hos vero in orbem; quod jocosus est. Denique *Paracelsum* & *Severinum* cum tantis clamoribus homines ad Experimentiæ suggestum convocant, præcones mihi exopto. Quid igitur? Num veritatis compotes isti? Nihilominus. Et rusticorum (*filii*) proverbialia nonnulla apposite ad veritatem dicuntur. Sus rostris si forte humi A literam impresserit, num propterea suspicabere integram Tragediam veluti literam unam, ab ea posse describi? Longe alia est ratio (*filii*) veritatis quæ est scientiæ analogia, alia quæ ex Idoli sectione enuntiatur. Illa constans & quota-gemina, hæc discors & solitaria. Quod etiam in operibus fit. Pulvis tormentorum si ductu non casu (ut loquuntur) & impactu inventum fuisset, non solitarium, sed cum multa inventorum nobilium (quæ sub eundem Meridianum cadunt) frequentia produisset. Sic & alia tum opera, tum posita. Quare moneo, si forte Idolum aliquod aliquid istorum meam, id est, rerum veritatem aliquo in puncto secuerit, noli aut de iis majora, aut de me inferiora cogitare, cum satis appareat, ex reliquorum ignoratione ipsa illa non ex scientiæ Analogia eos dixisse. Adhuc instas (*filii*) num ergo universas istorum chartas thuri & odoribus amicula fieri jubes? Non illud dixerim. Manet enim paulisper aliquis eorum usus, tenuis quidem & angustus, & longe alius quam in quem destinata erant, ac nunc usurpantur, sed tamen aliquis. Adde & alias multas chartas illis celebrate oblectiores usu præstantiores esse. Aristotelis & *Catonis* moralia plerique mirantur. Sed Tacitus magis vivas morum observationes spirat. Verum quæ tandem utilitas ex chartis capi possit, quæque alia aliis utilitate antecedant, quæque minima pars sint chartarum munera eorum, quæ ad Interpretationem Naturæ conferunt, suo loco dicentur. Postremo (*filii*) ita te querentem audio. Num tu te in istorum omnium locum sufficis? Respondebo, atque id dissimulanter, & ex intimo sensu meo. Ego (*filii suavissime*) tibi sanctum, castum & legitimum connubium cum rebus ipsis firmabo. Ex qua consuetudine (supra omnia Epithalamiorum vota beatissimam prolem vere Heroum (qui infinitas humanas necessitates, omnibus Gigantibus, monstris & Tyrannis exitiosiores, subacturi sunt, & rebus vestris placidam, & festam securitatem, & copiam conciliaturi) suscipies. Ego vero (*filii*) si te jam animo ab Idolis non repurgato, vertiginosis Experimentiæ ambagibus committerem, nã tu Ducem citò desiderares. Idola autem exuere simplici præcepto meo sine rerum notitia, ne si velles maxime, posses. In Tabulis nisi priora deleveris, non alia inscripseris. In Mente contra. Nisi alia inscripseris non priora deleveris. Atque ut hoc fieri posset, ut *Idola hostium* exueres, tamen periculum omnino est, ut ab *Idolis vestra* non initiatus obruare. Nimis duci assuevisti. Etiam Romæ firmata semel Tyrannide semper postea sacramentum in Senatus populique Romani nomen irritum fuit. Confide (*filii*) & date mihi, ut te tibi reddam.

De
INTERPRETATIONE NATURÆ
PROOEMIUM.

EGO cum me ad utilitates humanas natum existimarem, & curam Reip. inter ea esse, quæ publici sunt juris, & velut *undam aut auram omnibus patere* interpretarer, & quid hominibus maxime conducere posset quæ fieri, & ad quid ipse à Natura optime factus essem, deliberavi. Inveni autem nihil tanti esse erga Genus Humanum meriti, quam novarum rerum & artium, quibus hominum vita excolatur, inventionem & auctoramentum. Nam & priscis temporibus apud homines rudes, rudium rerum Inventores & monstratores, consecratos fuisse, & in Deorum numerum optatos, animadverti; & acta Heroum, qui vel urbes condiderunt, vel Legumlatores exstiterunt, vel iusta imperia exercuerunt, vel injustas dominationes debellarunt, locorum & temporum angustiis circumscripta esse notavi. Rerum autem Inventionem, licet minoris pompæ sit res, ad Universalitatis & æternitatis rationem magis accommodatam esse censui. Ante omnia vero si quis non particulare aliquod inventum, licet magnæ utilitatis, eruat, sed in Natura lumen accendat, quod ortu ipso oraturum, quæ res jam inventas contingunt illustret, dein paulo post elevatum abstrusissima quæque patefaciat & in conspectum det, is mihi humani in Universum imperii propagator, libertatis vindex, necessitatum expugnator, visus est. Me ipsum autem ad veritatis contemplationes, quæ ad alia magis fabricatum deprehendi, ut qui Mentem & ad rerum similitudinem (quod maximum est) agnoscendum, satis mobilem, & ad differentiarum subtilitates observandas satis fixam & intentam haberem, qui & querendi desiderium, & dubitandi patientiam, & meditandi voluptatem, & asserendi cunctationem, & respiscendi facilitatem, & disponendi sollicitudinem tenerem, quique nec novitatem affectarem, nec Antiquitatem admiraret, & omnem imposturam odissem. Quare Naturam meam cum veritate quandam familiaritatem & cognationem habere judicavi. Attamen cum genere & educatione rebus civilibus imbutus essem, & opinionibus aliquando, utpote Adolescens, labefactarer, & Patriæ me aliquid peculiare, quod non ad omnes alias partes ex æquo pertineat, debere putarem, speraremque me, si gradum aliquem honestum in Rep. obtinerem, majore ingenii, & industriæ subsidio quæ destinaveram perfecturum, & Artes civiles didici, & quæ debui modestiâ Amicis meis, qui aliquid possent, salva ingenuitate me commendavi. Accessit & illud, quod ista, qualiacunque sint, non ultra hujusce mortalis vitæ conditionem & culturam penetrant, subit vero spes me natum Religionis statu haud admodum prospero, possessi civilia munia obire, & aliquid ad animarum salutem boni procurare. Sed cum studium meum ambitioni deputaretur, & ætas jam consisteret, & valetudo affecta & malæ tarditatis meæ me admoneret, & subindereputare me officio meo nullo modo satisfacere, cum ea per quæ ipse hominibus per me prodesse possem, omitterem, & adea quæ ex alieno arbitrio penderent, me applicarem, & illis cogitationibus me proflus alienavi, &